

به یاد پدر و مادرم که با گفتار و عمل خود
دوستی محمد (ص) و آل محمد را در دل
فرزندان خود نشانده‌اند.

مدار انسانیت

(پرتوی اخلاقی و حقوقی در ساحت پیغمبر اسلام ﷺ)

محمد فولادی

مدار انسانیت - پرتوی از اخلاق و حقوق در ساحت پیامبر اسلام (ص) -

محمد فولادی - تهران - امید فردا - ۱۳۹۴

شابک : 978-964-8698-75-6

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا

شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۰۴۱۱۳

انتشارات امید فردا

مدار انسانیت

پرتوی از اخلاق و حقوق در ساحت پیامبر اسلام (ص)

محمد فولادی

ویراستار: عقیل فولادی

طراح جلد: حمیدرضا زیری

چاپ اول : ۱۳۹۴

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

قیمت : ۹۰۰۰ تومان

نشانی : تهران - میدان انقلاب - ابتدای خ آزادی - ابتدای جمالزاده

جنوبی - کوچه دانشور - پلاک ۲ - واحد ۵

تلفکس : ۶۶۹۱۳۵۶۸ تلفن : ۶۶۹۱۷۴۴۹ - ۶۶۹۴۹۵۷۵

فهرست مطالب

۷	مقدمه
---	-------

بخش اول: اخلاق / ۱۳

۱۵	بهترین الگو
۲۳	اخلاق نیکوی پیامبر ﷺ
۲۵	حرکت بر اساس و طریق حق
۳۵	ایجاد امت وسط
۳۹	حریت و آزادگی پیامبر ﷺ
۴۳	پیامبر ﷺ و اندیشه
۴۷	مدارا با خلق خدا
۵۱	پیامبر ﷺ و دریافت مزد از مردم
۵۵	تکلف
۶۱	نظم و انضباط
۶۵	پیامبر تواضع و ادب
۷۱	کرامت انسان

بخش دوم: حقوق / ۷۷

پیامبر ﷺ و حق: «برابری»	۷۹
پیامبر ﷺ و حق: «پرستش»	۸۵
پیامبر ﷺ و حق: «حیات»	۸۹
پیامبر ﷺ و حق: «حیوانات و طبیعت»	۹۷
پیامبر ﷺ و حق: «آزادی»	۱۰۳
پیامبر ﷺ و حق: «آزادی بیان»	۱۱۳
پیامبر ﷺ و حق: «حاکمیت مردم»	۱۲۱
امر به معروف و نهی از منکر: حق «نظارت همگانی»	۱۳۱
عبادت: «حق الله»	۱۳۹
نماز	۱۴۴
دعا	۱۵۱
قرآن (کتاب حقوق)	۱۶۶
خواندن و آموختن قرآن	۱۷۳
اندیشیدن در قرآن	۱۹۲
حفظ قرآن از تحریف	۱۹۶
تفسیر	۲۰۱
منابع اصلی	۲۰۹
منابع کتابها	۲۱۱
فهرست اشخاص	۲۱۷
فهرست اماکن و قبایل	۲۲۳

مقدمه

به نام خداوند که خوبی‌ها و زیبایی‌ها صفت اوست و درود بر همه‌ی فرستادگانش از آدم تا محمد ﷺ که خانم رسولان و پیام‌آور همه‌ی خوبی‌های آنان است و کامل‌کننده‌ی تمام ارزش‌ها و آورنده‌ی نهایی‌ترین پیام و حیانی خداوند، که آخرین سخن خود را به واسطه‌ی او با ما در میان نهاد. و درود بر اهل بیت پاکش که مفسر و شارح راستین پیامش و حافظ دین و نمونه‌های عالی تربیتی مکتب اسلام‌اند.

کتاب حاضر بیانگر گوشه‌ای از گفتار و رفتار پیامبر اسلام ﷺ است و خلاصه‌ای است گزارش‌گونه از «سیره‌ی قولی و عملی» وی، که کاری است «سهل و ممتنع»؛ سهل است چرا که زندگی و سرگذشت آن حضرت ﷺ بر خلاف دیگر پیامبران، روشن است و تاریخ کرچکترین رفتار و گفتارش را ثبت کرده است و می‌توان از بسیاری گفته‌ها یا کرده‌های وی آگاه شد. مهم‌تر اینکه «قرآن» همان پیامی که حضرتش برای مردم ابلاغ کرده، بدون کم و زیاد شدن امروز در دست ما است و بی‌تردید، شخصیت خود او در قرآن ظهور یافته است. اما ممتنع است که کسی بتواند شخصیت پیامبر ﷺ و حقیقت به اوج رسیده و به معراج در آمده‌اش را درک کند و قلم را یارای به تصویر کشیدن او باشد.

یک دهان خواهیم به پهنای فلک تا بگویم وصف آن رشک ملک
از آن حضرت ﷺ گفتن و نوشتن، رسالتی ایمانی و وظیفه‌ای انسانی
است. هر کسی که در جامعه‌ی دینی و اسلامی، زندگی می‌کند و وضعیت
اخلاقی و زندگی اجتماعی آن را مشاهده می‌نماید و دغدغه‌ی «تقریر
حقیقت و تقلیل مرارت» برای آن مردم را دارد راهی بهتر از بیان «سیره‌ی
قولی و عملی» آن حضرت ﷺ ندارد. این همان راه روشنی است که
خداوند آن را الگوی مؤمنان قرار داده است. او بشری است برخوردار از
وحی. چون بشر است، پس می‌تواند الگوی انسان‌ها باشد؛ و چون
برخوردار از وحی است، پس شایسته و عقلانی است که او را متابعت و
پیروی کرد.

خداوند با وحی خویش به آخرین فرستاده‌اش و ابلاغ تام و تمام آن
به ما توسط پیامبر ﷺ، حجت را تمام کرد و به قول اقبال لاهوری:

خدمت ساقیگری با ما گذاشت داد ما را آخرین جامی که داشت
کتاب حاضر حاوی نکاتی است که نگارنده از جوامع روایی، کتب
تاریخی و سیره‌ی نبوی دریافت کرده است و تصور می‌کند که آن
بزرگ، چنین زیسته است. و اگر چنین باشد در جهان جدید می‌تواند
الگویی حسنه و برای زندگی اخلاقی و رفتار انسانی امروز، مفید و قابل
پیروی باشد.

جهان جدید از انسان و حقوق او، تفسیر و تعریفی دگر دارد و بیش از
آنکه بر تکلیف انسان تکیه کند انگشت بر محق بودن انسان و صاحب
حق و حقوق دانستن او گذاشته است و بیش از آنکه اذهان را متوجه
«وظیفه» انسان در قبال خدا و دین کند متوجه این پرسش می‌کند که:
«چرا» چنین گفته است و چه نسبتی با «حقوق» من دارد و چه انتظاری از

انتظارات بی‌شمار مرا پاسخ می‌دهد؟! انسان دیروز بیشتر با «علت» به دین روی می‌آورد اما انسان امروز به دنبال «دلیل» است تا دل به دین و پیامبر بسپرد آن هم با محوریت «انسان»^۱ و نیازهای او. اگر دینی مدعی جاودانگی و خاتمیت است باید بتواند خود را با فهم‌های زمانه و عصری، تطبیق دهد تا دلها را بر باید و بر جان‌ها نشیند.

اگر روزگاری سخن از «تکلیف»، نردبان رسیدن به خداوند بود و می‌شد با تعهد بدان، به رشد و کمال رسید، اکنون که سخن از «حقوق» است باید از راه دین، پای بر این نردبان نهاد و به خداوند نزدیک شد. اکنون رسالت نوآندیشان و روشنفکران دینی، نگاهی دیگر به منابع کهن دینی است تا با تصفیه و استنباط‌های نوین، عطشناکی آدمیان عصر جدید را پاسخ گویند، که مبادا نگاه‌های سنتی سبب گریز نسل جدید از خدا و پیام‌های دینی شود.

انگیزه‌ی نگارش مطالب این کتاب، چیزی جز این نیست که بگویند انسان امروز نیز می‌تواند در سایه‌سار وجود مخوری پیامبر اسلام ﷺ به سعادت برسد، و در این راستا، رشد، کمال، آرامش و آسایش خویش را تجربه کند؛ و این دین، مانع انسانی زندگی کردن نیست؛ و با وجود تعلق

۱. اومانیزم یا انسان‌گرایی از مؤلفه‌های محوری فرهنگ دوره‌ی جدید غرب است که با نفوذ تدریجی این فرهنگ در دیگر جوامع، به تدریج می‌توان عناصر متفاوت آن نیز در رفتار و آداب آن جوامع مشاهده کرد. این درست است که در یک جامعه دینی خدامحوری، دید غالب است و انسان طفیل هستی اوست؛ اما با توجه به تأثیر مذکور فرهنگ غرب، بجاست که با توجه به مؤلفه‌های محوری آن، تقریری عقلانی از فرهنگ دینی ارائه نمود تا نسل جوان به ناگاه احساس گسست فرهنگی نکند. از این رو، کوشش نگارنده در این کتاب، ارائه تقریری عقلانی از زندگی پیامبر اسلام ﷺ بوده است تا بدین طریق ذهن پرسشگر نسل جدید با آگاهی از آن نه تنها دچار آشفتگی نشود بلکه پاسخ پرسش‌هایش را در آن بیابد.

خاطر به دنیای مدرن و امروزی بودن، می‌توان دینی و الهی بود؛ و هنگام پا بر زمین نهادن و دوست داشتن آن، دل به آسمان سپرد و معنویت و عقل و علم را با هم پاس داشت؛ و وقتی سخن از «حقوق بشر» به میان می‌آید آن را با قول و فعل پیامبر در تضاد و تخالف ندید؛ و دین را همچون «علم» در خدمت رشد و شکوفایی «انسان» دید؛ و می‌توان در زندگی پیامبر مشاهده کرد که او به راستی برای حفظ «حرمت انسان» و احیای «حقوق» او آمده است؛ و اصالت انسان در مقابل هر آنچه مخلوق است نشان از «خادمیت» همه چیز برای انسان است؛ و اگر سخن از بندگی انسان نسبت به خداوند بی‌نیاز می‌رود برای آن است که جز از راه عبودیت پروردگار، آزادی و آزادگی و اصالت انسان بر غیر خودش حاصل نمی‌شود. پس چون اصل، انسان است باید بندگی خداوند کرد تا مبادا خود را فراموش کرده و ارزان فروخت.

در نگارش این مجموعه: ۱- تلاش بر آن بوده است که حتی المقدور از سخنان پیامبر اسلام ﷺ بهره گرفته شود. البته در تقویت و تأیید مطلبی که اساس گفتار یا رفتار حضرتش بوده است از سخنان دیگر پیشوایان دینی به ویژه از اهل بیت علیهم السلام وی استفاده بسیار برده شده که آنان نیز هر چه داشته‌اند از آن حضرت ﷺ بوده است و برای مسلمانان و بالخصوص شیعیان، آنها هرگز جدای از وی شناخته نمی‌شوند. ۲- در ذکر اقوال یا احوال پیامبر ﷺ، از صحابه‌ی بزرگوارش و از منابع برادران اهل سنت بهره‌ی فراوان برده شده چرا که بدون مراجعه به آن منابع، حق مطلب را ادا کردن دشوار است. ۳- نگارنده به ذکر مجموعه‌ای از روایات اکتفا نکرده است بلکه براساس نگاهی که خود به زندگی، تاریخ، سیره و گفتار پیامبر ﷺ و مکتب اسلام داشته، به توضیح و تنظیم این مجموعه

پرداخته است. در واقع، دیدگاه او را می‌توان از مطالعه‌ی این کتاب به دست آورد که او پیامبر اسلام ﷺ را چنین می‌شناسد و این نوع قرائت از اسلام و دین را پذیرفته است.

در پایان لازم می‌دانم سپاسگذار فاضل ارجمند دکتر عقیل فولادی باشم که در تصحیح، تنقیح و ویرایش متن، جهد بسیار ورزیده است. البته هرگونه خطا و لغزش در مطالب کتاب از آن نگارنده است و قابل نقد و شایسته‌ی اصلاح. لذا سپاس فراوان نصیب خواننده‌ای است که نقد خویش را اهداء نماید.

و ما توفیقی الا بالله

محمّد فولادی